

PRATARMĖ

Lietuvos tapimas jūrine valstybe, kaip rodo istorinė retrospektyva ir šandienos aktualijos, yra gana nelengvas, trūkinėjantis, bet labai įdomus ir reikšmingas procesas. Tik XX a. 3-iajame dešimtmetyje nepriklausoma Lietuvos valstybė įgijo platesnę geografiniu ir reikšmingesnę istoriniu bei ekonominiu požiūriais prieigą prie Baltijos jūros. Tai, regis, sudarė prielaidas spartesniam ir glaudesniam lietuvių priartėjimui prie jūros, jūrinio mentaliteto formavimuisi, kuris kol kas nėra sulaukęs deramo humanitarinių mokslų tyrėjų dėmesio. Kalbiniai ir kultūrologiniai *jūros* koncepto (konceptualiojo lauko) bei nuo jo neatsiejamo lietuvių jūrinio mentaliteto moksliniai tyrimai Lietuvoje tebėra užuomazgos būsenos. Šiame „Res humanitariae“ numeryje publikuojami moksliniai straipsniai, kuriuose tradiciniais ar moderniaisiais metodais tiriama *jūros* mentalinė kategorija, jos verbalinė ir neverbalinė raiška lietuvių ir kitų tautų kalbose bei įvairiose kultūros srityse. Publikacijos parengtos 2014 m. lapkričio 20–21 d. Klaipėdos universitete vykusioje tarptautinėje tarpdalykinėje mokslinėje konferencijoje „Tradicijos ir modernumo dermė: konceptas JŪRA kalboje ir kultūroje“ skaitytų mokslinių pranešimų pagrindu.

Žurnalo turinys atskleidžia minėtosios konferencijos tarpdalykiškumą bei tarptautiškumą. Tyrinėjimo sričių ir krypčių įvairovė rodo siekį atskleisti *jūros* koncepto reikšmę daugelyje sferų: lingvistikoje, etnologijoje, literatūroje, dailėje, muzikoje ar net jų sintezėje.

Gausiausi ir įvairiausi lingvistiniai ir literatūrologiniai tyrimai. Vaida Drukteinytė (Klaipėda, Lietuva) gvildena lietuviškų jūreivystės terminų problemas. Aina Būdvytytė ir Nedas Jurgaitis, Silvija Papaurėlytė (Šiauliai, Lietuva) analizuoja šiuolaikinės lietuvių kalbos faktus, atskleidžiančius jūros reikšmę ir raiškos prasmes politiniame ir ekonominiame diskurse. Žodį *jūra*, šios sąvokos kultūrinį ir simbolinį vartojimo kontekstą slavų kalbose ir kultūrose etnolingvistiniu aspektu analizuoja Marina Valencova (Maskva, Rusija). Slavų pasaulio dalyje – ukrainų mentalitete ir lingvokultūroje – egzistuojančią kognityviąją jūros koncepto reikšmę papildoma Irynos Golubovskos (Kijevas, Ukraina) tyrimas, paremtas XVI–XVII a. ir XX a. pradžios literatūros kūrinių analize. Kiti literatūrologų straipsniai nukreipti į konkretaus autoriaus ar net vieno kūrinio analizę. Alina Romanovska (Daugpilis, Latvija) gvildena jūros tematikos specifiką latvių autoriaus Ego-no Lyvo prozos darbuose. JAV lietuvių rašytojos ir visuomenės veikėjos Nelės

Mazalaitės (1907–1993) novelę „Migloje“, kurioje organizuojantis leitmotyvinis elementas yra jūra, aptaria Gabija Bankauskaitė-Sereikienė (Vilnius, Lietuva).

Konceptualiosios *jūros* raiškos tyrimus mene pratęsia dailėtyrininkų ir muzikologų publikacijos. Platų vandenų ir žemės įvaizdžių evoliucijos kontekstą besikeičiančiose XIX a. meno kryptyse aptaria Jelena Barnašova (Tomskas, Rusija). Jūros įvaizdį latvių kompozitoriaus Romualdo Jermako vargonų muzikoje analizuoja Ilma Grauzdiņa (Ryga, Latvija). Etnomuzikologiniame Romualdo Apavičičiaus (Kaunas, Lietuva) tyrime atskleidžama jūros ir jūros kultūros reikšmė gaminant ir panaudojant žmonijos tradicinius instrumentus.

Jūros konceptas ir konceptualusis laukas žymus dviejose viena kitą papildančiose mitologinėse publikacijose. Rimantas Balsys (Klaipėda, Lietuva) aptaria pagoniškus aukojimus Baltijos pajūryje XVI–XVII a. O Mato Pretorijaus paliudytų baltų vandens dievų, kuriems buvo atliekami minėtieji aukojimai, autentiškumas verifikuojamas Žydrūno Vičinsko (Klaipėda, Lietuva) straipsnyje.

Mokslinius jūrinės tematikos tyrimus reikšmingai papildė farologo Aido Jurkšto (Palanga, Lietuva) surinkta faktinė ir vaizdinė medžiaga apie Klaipėdos švyturį. Istoriniai duomenys pateikiami plačiame pasaulio ir Baltijos šalių švyturių istorijos kontekste, atkreipiamas dėmesys į švyturių, kaip kultūros paveldo, išsaugojimo problemą.

Doc. dr. Lina Laurinavičiūtė-Petrošienė